

30.03.2023

KURUL KARARI

Başvuru Numarası : --
Toplantı Tarihi/Sayısı : 9.3.2023/199
Karar Numarası : 2023/239
Başvuran : Resen İnceleme
Başvuran Vekili : --
Adres : --
Muhatap Kurum/Kişi : Ü. D.
Muhatap Adres : --

I. RESEN İNCELEME KONUSU

1. Bir sosyal medya platformunda Prof.Dr. Ü. D.'in başörtülü psikolog, psikiyatrist ve PDR uzmanlarına yönelik ifadelerinin ayrımcılık ve nefret söylemi oluşturup oluşturmadığına ilişkin resen inceleme yapılması hakkındadır.

II. RESEN İNCELEME SÜRECİ

2. E. B. Sendikası tarafından yapılan başvuruda özetle; 13.08.2022 tarihinde sosyal medya platformu ... üzerinden ... isimli kanalda Prof.Dr.Ü.D. tarafından başörtülü psikolog, psikiyatrist ve PDR uzmanı olamayacağı şeklinde açıklamalarda bulunduğu, inancı gereği başörtüsü takan kadınların hedef gösterildiği ve nefret suçu niteliğinde aşağılamaya yönelik saldırıda bulunduğu, söz konusu açıklamaların toplumda başörtülü psikolog, psikiyatrist, rehberlik öğretmeni ve PDR uzmanlarına yönelik ayrımcı, ötekileştirici, kamu görevlilerine karşı pedagojik inancı sarsacak nitelikte olumsuz sonuçlar doğurabileceği iddia edilmiştir.

3. 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun "Başvurular" başlıklı 17'nci maddesinin birinci fıkrası "*Ayrımcılık yasağı ihlalden zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek ve tüzel kişi Kuruma başvurabilir.*" hükmünü haizdir. Mezkûr hüküm uyarınca Kuruma yapılan başvurularda başvuranın tüzel kişi olması durumunda, ihlal iddiasına konu işlem, eylem ya da uygulamalardan tüzel kişiliğine yönelik haklarının doğrudan etkilenmesi gerekmektedir. Ancak söz konusu başvuru hakkında, sendika tüzel kişiliğine ilişkin bir hakkın ihlal edilmediği ve bu yönüyle taraf ehliyeti kriteri sağlanmadığından kabul edilmezlik kararı verilmiştir. Bununla birlikte başvuru dilekçesindeki iddiaların nefret söylemi, ifade özgürlüğü ve ayrımcılık yasağı kapsamında araştırılması için Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulu tarafından 31.08.2022 tarihli ve 2022/583 sayılı karar ile resen inceleme başlatılmasına karar verilmiştir.

4. Söz konusu programda muhatabın açıklamaları şu şekildedir:

"Sunucu: '*Başörtülü rehber öğretmen olmaz.*' cümlelizin topladığı tepki hakkında ne düşünüyorsunuz?"

Prof. Dr. Ü.D.: *Bundan dört sene önce mi üç sene önce olabilir. Sakarya'daydı galiba bir şeydi. Rehber hocalara konuşma var. Orda baktım rehber hocalar var iyi. Fakat temel*

kavramları bilmiyorlar, psikolojinin temel kavramlarından, psiko-danışma rehberliğinin, PDR'nin temel kavramlarından haberleri yok, konuşma sırası anlıyorsunuz. Kökenlerini sordum. Büyük çoğunluğu sosyoloji mezunu. Sosyolojiyi bitirmişler, şu kadar işte yirmi otuz saat bir eğitim almışlar, rehber öğretmen atanmışlar. Şimdi bu doğru değil, bu yanlış bir şey. Çeşitli alanları bir zamanlar bitirenlere yüz saatlik bir eğitim verip aile terapisti atıyorlardı. Bu da akla ziyan bir olay. Hocam olamaz öyle bir şey. Yani psikoloji mezunu, psikolojiyi bitiren ya da psikolojik danışmayı ekstra seminerler alarak aile terapisti olabilir ama sosyolojiyi bitiren hemşireliği bitiren çeşitli alanları bitiren aile terapisti olamaz. Herhangi bir alanı da bitiren de psikolojik danışman olamaz.

Orada rehber öğretmenlerin çoğunluğu yani yaklaşık yarısı başörtülüydü. Söylediğim aynen şu. Hocam tepki gösterilmişti bu sözüme. Bunlar, tepkiler temelsiz tepkilerdir, trol tepkileridir. Trol yani kendini saklayan, cesur olmayan, korkak, kafası çalışmayan kişilerdir. Roman okumazlar troller. Şimdi söylediğim aynen şuydu. Hatta yazılı da yazdım, aynen savundum. Bir eczacı başörtülü olabilir, tesettürlü olabilir. Bence sakınca yok. Mimar olabilir, inşaat mühendisi kadın olabilir. Öğretmen olur mu? Milli Eğitim izin verdiği için başı örtülü öğretmen olabilir. Bir takım mesleklerde başı örtülü olabilir. Hakime, savcıya karışmıyorum, benim alanım değil hukuk. Fakat başörtülü psikolog, başörtülü psikiyatrist, başörtülü PDR uzmanı olması meslek etiğine aykırıdır.

Sunucu: Niye hocam?

Prof. Dr.Ü. D.: Aykırıdır. Bunu bilenler bilir. Oradakiler bilemediler. Şunun için çok özetle söyleyeyim. Şimdi başörtülü mimar olabilir. Başı açıkta çizgiyi çizer, örtülü de çizer. Hesabı yapar, bunda hiçbir mahsur yok. Şimdi psikolojide, psikoloğun karşısındaki kişiye karşı nötr davranış içinde olması lazım. Empati kurabilmesi gerekiyor. Ben psikoloğum farz edelim ki ya da PDR uzmanıyım. Ben her ikisiyim. Ben hem psikoloğum yüksek lisansım itibarıyla, doktoram doçentliğim itibarıyla da PDR uzmanıyım, psikolog danışmanıyım.

Sizinle diyelim siz danışansınız, hasta dediğimiz danışan. Ben sizinle görüşme yapıyorum. Sizinle empati kurmam gerekiyor. Benim sizinle empati kurabilmem için size nötr davranmam gerekiyor. Eğer size nötr davranamazsam, empati kuramazsam, sempati duyarım, özdeşim kurarım. Özdeşim kurarsam danışanımla, hastamla, sempati kurarsam o artık psiko-danışma olmaktan çıkar. Komşu teyze, komşu amca sohbetine dönüşür. Objektif olmam gerekiyor. Bir psikolog çocuğuyla terapi yapamaz ya da çocuğuna danışma yapamaz. Diş hekimi çocuğun dişini çekmemelidir. Cerrah çocuğunu ameliyat etmemelidir. Meslek etiğine aykırıdır. Niye? Hocam çocuğu olduğu için ekstra ilgi gösterir, çocuk zarar görür. Acıtmayayım diye az çeker, diş kırar, olmadı. Onun için biz, çocuğumuzu geçmişte bir arkadaşımıza göndeririz ve çocuğumuzla psikolog danışma yapamayız, eşimle yapamam, o başka bir ilişki olur.

Karşımdaki danışana karşı objektif olacağım, nötr olacağım. Eğer ki farz edelim siz A takımı tutuyorsunuz futbolda. Ben de o takımın rozetiyle çıksam siz bana ne hissedersiniz? Bakın psikolog, Batıda şunu söyleyeyim. Batıda kadın psikolog sokakta haç takabilir. Ama terapi esnasında asla haç takmaz. Takım belirten bir ifade kullanmak üzerinde yanlıştır, nötr olacak. Ben sizin tuttuğunuz A takımı üniformasıyla karşınıza çıksam hoşunuza gider mi gider, sempati

duyarsınız bana, ilişkimiz bozulur. Siz bana sempati duydunuz, hocam ben de aynı takımı, aa öyle mi çok güzel. Özdeşim kurduk, yandaş olduk. Ve bu ilişkiyi bozduk. Olmadı, ahbab sohbetine dönüşür.

Psikolog danışma ortamında. Atatürk'ü severim. Bu bilinen bir gerçek. Okullarımızda, normal ofisimizde Atatürk resmi vardır. Ama psikolojik danışma ofisimde, yaptığım yerde Atatürk resmi asmam. Niye? Gelen belki sevmiyor olabilir. Benim Atatürk'e karşı şahsi sevgim var. Karşımda bulunan danışan ya da terapiye gelmiş kişi benim Atatürk'e olan sevgimden daha üstün bir varlıktır, onu karıştırmam.

Dünyada meslek etiği şudur. Bizim insanlarımız bilmiyor. Psikolog, psikiyatrist, PDR'ci dini simge kullanamaz, siyasi simge kullanamaz, takım simgesi kullanamaz, milli simge kullanamaz. Yani ay yıldız istersem takarım. Dışarda takarız ikimiz de. Ama şuraya ay yıldızı takıp psikolog danışmaya oturamam. Ya siz sevmiyorsanız? Yani aynı milliyetten değilsek sizinle? O zaman ilişkimiz bozulur. Psikolog nötr olmak zorundadır.

Başörtüsü olduğu zaman ben nötr değilim, benim belli bir dünya görüşüm var demektir. Danışmaya giren kişi ya sempati duyar ya da antipati duyar. Bakar antipati duyar, ilişki bozuldu. Sempati duyar, ilişki yine bozuldu. Akraba ilişkisine döndü, kanka olduk. Bunun için meslek etiğine aykırı. Meslekten olmayanlar, bu konuda kafası çalışmayanlar bunu anlamıyorlar. Troller emir alıp yükleniyorlar.

(...)

Hocam hala iddia ediyorum. İsteyen istediği kıyafeti giyebilir. Psikolog başörtülü olursa meslek etiğine aykırıdır. Ama bir psikolog hanımefendi şort giyerek de danışma yapamaz. Sokakta istediğini giysin. Giyebilir sokakta, yazdır mevsim. Mini etek giyer, şort giyer. Ama kıyafeti nötr değilse, sademtrak değilse bu da terapi ilişkisini bozar. Şort giydi, ayak ayak üstüne attı, olmadı. Atatürk rozeti olmayacak, haç olamayacak, hint kıyafeti başında olmayacak, Sihlerin kıyafeti olmayacak. Dini, siyasi simge olmayacak. Bu danışmayı bozar. Ama mimar ile müşteri arasındaki ilişkiyi başörtüsü bozamaz.”

5. Muhatap Prof. Dr. Ü. D. adına vekili tarafından sunulan görüş yazısında özetle;

a. Müvekkilinin ülke çapında tanınan, görüşlerine itibar edilen, rol model alınan akademisyen, psikolog, yazar ve televizyon programcısı olduğu,

b. Müvekkilinin programda yaptığı konuşmasının sadece bir kısmının ele alındığı, bu sebeple ifadenin bütünlüğünün bozulduğu, müvekkilinin görüşlerinin çarpıtılarak yanlış anlamlar çıkarıldığı,

c. Konuşmada ruh sağlığı uzmanının kıyafetiyle ve davranışlarıyla hastaya/danışana nötr, sade bir tablo sunması gerektiğinin ifade edildiği,

ç. İlgi başvurusunda cımbızlanarak müvekkilinin sadece başörtüsünden bahsettiği izlenimi uyandırılmaya çalışıldığı, diğer açıklamalarının görmezden gelindiği,

d. Kadınlara aleyhine cinsiyet ayrımcılığı yapılmadığı, müvekkilinin kendisini de örnek göstererek erkek psikologların görüşme esnasında Atatürk rozeti takmamaları, görüşme odalarına Atatürk resmi asmamaları yönünde beyanlarının olduğu,

e. Müvekkilinin, İslam ve başörtüsü karşıtı gibi yansıtılmasının doğru olmadığı, hiçbir giysi tarzına

karşı olmadığı; psikoterapi yapılan ortamlarda siyasi ve benzeri simgelerin, keza Atatürk simgesinin de kullanımının terapiye zarar vereceği ve psikoloğun terapi ortamında istediği kıyafeti giyebileceği ancak kıyafetin nötr olmaması durumunda terapinin sohbete dönüşeceğini anlatmaya çalıştığı ifade edilmiştir.

III. İLGİLİ MEVZUAT

6. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın "Kanun önünde eşitlik" başlıklı 10'uncu maddesi şöyledir:

"Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. (...)"

7. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin niteliği" başlıklı 12'nci maddesi şöyledir:

"Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder."

8. Anayasa'nın "Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti" başlıklı 26'nci maddesi şu şekildedir:

"Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet Resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir."

Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.

Haber ve düşünceleri yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin düzenleyici hükümler, bunların yayımını engellemek kaydıyla, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin sınırlanması sayılmaz.

Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir."

9. 6701 sayılı Kanun'un "Eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı" başlıklı 3'üncü maddesine göre:

"(1) Herkes, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada eşittir.

(2) Bu Kanun kapsamında cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaktır. (...)

(4) Ayrımcılık yasağı bakımından sorumluluk altında olan gerçek ve özel hukuk tüzel kişileri, yetki alanları içerisinde bulunan konular bakımından ayrımcılığın tespiti, ortadan kaldırılması ve eşitliğin sağlanması için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür."

10. 6701 sayılı Kanun'un "Ayrımcılık yasağının kapsamı" başlıklı 5'inci maddesinin birinci fıkrasına göre: "Eğitim ve öğretim, yargı, kolluk, sağlık, ulaşım, iletişim, sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, sosyal yardım, spor, konaklama, kültür, turizm ve benzeri hizmetleri sunan kamu kurum

ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri, yürüttükleri faaliyetler bakımından bu hizmetlerden yararlanmakta olan veya yararlanmak üzere başvurmuş olan ya da bu hizmetler hakkında bilgi almak isteyen kişi aleyhine ayrımcılık yapamaz. Bu hüküm kamuya açık hizmetlerin sunulduğu alanlar ve binalara erişimi de kapsar.”

11. 6701 sayılı Kanun’un “Kurumun görevleri” başlıklı 9’uncu maddesinin birinci fıkrasının (f) ve (g) bentleri şöyledir: “İnsan hakları ihlallerini resen incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek.”, “Ayrımcılık yasağı ihlallerini resen veya başvuru üzerine inceleme, araştırma, karara bağlama ve sonuçlarını takip etmek.”

IV. DEĞERLENDİRME VE GEREKÇE

12. Sosyal medya platformu ... üzerinden ... isimli kanalda yapılan programda psikolog Prof. Dr. Ü.D. tarafından dile getirilen başörtülü psikolog, psikiyatrist ve PDR uzmanı olamayacağına ilişkin ifadelerin ayrımcılık ve nefret söylemi oluşturduğu iddiası ile E.B Sendikası tarafından yapılan başvuru hakkında, Sendikanın taraf ehliyeti taşımadığı gerekçesiyle kabul edilmezlik kararı verilmiş olup söz konusu açıklamaların nefret söylemi, ifade özgürlüğü ve ayrımcılık yasağı kapsamında araştırılması için resen inceleme yapılmasına karar verilmiştir.

13. 6701 sayılı Kanun’un 9’uncu maddesi kapsamında Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu ayrımcılık yasağı ihlali iddialarını başvuru üzerine veya resen; insan hakları ihlali bağlamındaki iddiaları ise resen inceleme yetkisini haizdir.

14. 6701 sayılı Kanun’un 3’üncü maddesine göre hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaklanmıştır. Aynı Kanun’un 5’inci maddesinde kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri tarafından gerçekleştirilecek hizmet sunumlarında ayrımcılığın yasak olduğu hükme bağlanarak ayrımcılık yasağının kapsamı belirlenmiştir. Ayrımcılık yasağı ihlali iddiaları değerlendirilirken Kanun’da yer alan kapsam doğrultusunda bir hizmetin sunumunda eylem veya eylemsizliğin bir sonucu olarak herhangi bir ayırım, dışlama veya kısıtlamanın meydana gelmiş olması gerektiği değerlendirilmektedir. Somut olay kapsamında sosyal medya ortamında yapılan programda Prof.Dr.Ü.D.’in açıklamalarının bir hizmet sunumu niteliğinde olmadığı, dolayısıyla inceleme konusunun mezkûr Kanun ile belirlenen ayrımcılık yasağı kapsamında ele alınamayacağı değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, resen incelemeye konu olayın Kanun’un 9’uncu maddesinin birinci fıkrasının (f) bendi uyarınca insan hakları bağlamında ifade özgürlüğü ve nefret söylemi açısından değerlendirilmesi gerekmektedir.

15. Anayasa’nın “Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti” başlıklı 26’ncı maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet Resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar (...).”

16. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (AİHS) “İfade özgürlüğü” başlıklı 10’uncu maddesine

göre:

“1. Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamları tarafından müdahale edilmeksizin ve ulusal sınırlar dikkate alınmaksızın, görüş sahibi olma, bilgi ve düşünceleri edinme ve yayma özgürlüğünü içerir. Bu Madde devletlerin yayıncılığı, televizyon veya sinema işletmelerini izin alma koşuluna bağlamasını engellemez. (...)”

17. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM); ifade özgürlüğünün demokratik bir toplumun vazgeçilmez temel taşlarından, toplumun ilerlemesinin ve bireylerin gelişmesinin temel şartlarından biri olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda ifade özgürlüğünün sadece hoş giden ya da insanları incitmeyen veya önemsenmeyen bilgi ve düşünceler için değil aynı zamanda devlet veya toplumun herhangi bir kesimini inciten, şok eden veya rahatsız eden bilgi ve düşünceler için de geçerli olduğunu, demokratik toplumun olmazsa olmaz koşullarını oluşturan çoğulculuk, hoşgörü ve açık görüşlülüğün bunu gerektirdiğini ifade etmektedir (AİHM, *Handyside/Birleşik Krallık*, B. No: 5493/72, 7/12/1976, para. 49.).

18. Anayasa Mahkemesi (AYM)'ne göre ifade özgürlüğü; kişinin haber ve bilgilere, başkalarının fikirlerine serbestçe ulaşabilmesi, düşünce ve kanaatlerinden dolayı kınanamaması ve bunları tek başına veya başkalarıyla birlikte çeşitli yollarla serbestçe ifade edebilmesi, anlatabilmesi, savunabilmesi, başkalarına aktarabilmesi ve yayabilmesi anlamına gelir (AYM, *Selahaddin Aydoğdu*, B. No: 2016/80280, 23/10/2019, para. 26.).

19. İfade özgürlüğü, sadece “*düşünce ve kanaate sahip olma*” özgürlüğünü değil aynı zamanda sahip olunan “*düşünce ve kanaati (görüşü) açıklama ve yayma*”, buna bağlı olarak “*haber veya görüş alma ve verme*” özgürlüklerini de kapsamaktadır (AYM, *Sinem Hun*, B. No: 2013/5356, 8/5/2014, para. 49.). Çoğunluğa muhalif olanlar da dâhil olmak üzere düşüncelerin her türlü araçla açıklanması, açıklanan düşünceye paydaş sağlanması, düşünceyi gerçekleştirme ve gerçekleştirilmeme konusunda başkalarını ikna etme çabaları ve bu çabaların hoşgörüyle karşılanması çoğulcu demokratik düzenin gereklerindedir. Dolayısıyla toplumsal ve siyasal çoğulculuğu sağlamak, her türlü düşüncenin barışçıl bir şekilde ve serbestçe ifadesine bağlıdır. Bu itibarla düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemdedir (AYM, *Selahaddin Aydoğdu*, para. 26.).

20. Bununla birlikte AİHS’de ifade özgürlüğü mutlak haklar arasında yer almamaktadır ve sınırlandırılması mümkündür. Bu kapsamda AİHS’nin 10’uncu maddesine göre ifade özgürlüğünün kullanımı; ulusal güvenlik, toprak bütünlüğü veya kamu emniyeti menfaatleri, düzensizliğin veya suç işlenmesinin önlenmesi, sağlık veya ahlâkın korunması, başkalarının şöhret veya haklarının korunması, gizli olarak elde edilen bilgilerin açıklanmasının önlenmesi veya yargı organlarının otorite ve tarafsızlığının sürdürülmesi için yasa tarafından öngörülen ve demokratik bir toplumda gerekli olan formalitelere, koşullara, kısıtlamalara veya cezalara tabi tutulabilir. Ayrıca Sözleşme’nin 17’nci maddesinde herhangi bir hakkın belli bir birey, grup veya devlet tarafından kötüye kullanılmayacağı da açıkça belirtilmiştir.

21. Benzer şekilde Anayasa’nın 26’ncı maddesine göre düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılması; millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile

hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.

22. AYM, çatışan haklar arasında dengeleme yapılabilmesi için ifadelerin kim tarafından dile getirildiğinin, kullanılan ifadelerin türünün, kamusal tartışmalara katkı sunma kapasitesinin, ifadelere yönelik kısıtlamaların niteliğinin ve kapsamının, kime yöneldiğinin, tarafların ünlülük derecelerinin, ilgili kişilerin önceki davranışlarının ve kamuoyu ile diğer kişilerin kullanılan ifadeler karşısında sahip oldukları hakların ağırlığının değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir (*AYM, Kemal Kılıçdaroğlu (6), B. No: 2017/27971, 18/5/2021, para. 33.*). Söz konusu açıklamalarda bulunan muhatap Prof. Dr. Ü.D. psikoloji alanında çalışmalar yürüten bir akademisyen olduğundan konuyla ilgili değerlendirme yapılırken sahip olduğu akademik kariyerin de dikkate alınması gerekmektedir.

23. AYM içtihatlarına göre ifade özgürlüğü kapsamında inceleme yapılırken söylenen sözlerin, yapılan konuşmanın tamamı ve söylendiği bağlamdan kopartılmaksızın olayın bütünselliği içinde değerlendirilmesi gerekir (*AYM, Hayko Bağdat (2), B. No: 2019/4585, 26/5/2021, para. 40.*). Somut olay kapsamında sunucu tarafından muhataba daha önceki tarihlerde gerçekleşen bir toplantıda başörtülü psikolog, psikiyatrist ve PDR uzmanı olamayacağı şeklindeki açıklamaları hakkında soru yöneltilmektedir. Muhatap ise katıldığı toplantıda farklı alanlardan mezun kişilerin psikolog, psikiyatrist ve PDR uzmanlığı mesleklerini icra ettiklerini, ancak psikolojinin temel kavramlarını bilmediklerini iddia etmektedir. Meslek etiği kapsamında psiko-danışmanlık hizmetlerinde psikologların tarafsız olması gerektiğini ileri sürmektedir. Psikolog, psikiyatrist, ve PDR uzmanlarının terapi esnasında danışanlarına karşı tarafsız olmaları için dini, siyasi ve benzeri simgeler kullanmaması gerektiğini, kullanmaları durumunda ise bunun meslek etiğine aykırılık oluşturacağını ifade ederek örnekler vermiştir.

24. Anayasa'nın 26'ncı maddesinin birinci fıkrası, ifade özgürlüğüne içerik bakımından bir sınırlama getirmemiştir. İfade özgürlüğü; siyasi, sanatsal, akademik veya ticari düşünce ve kanaat açıklamaları gibi her türlü ifadeyi kapsamına almaktadır (*AYM, Ergün Poyraz (2) [GK], B. No: 2013/8503, 27/10/2015, para. 37.*). AİHM'nin sıklıkla vurguladığı ve AYM'nin de pek çok kararında benimsediği gibi demokratik bir toplumun zorunlu temellerinden olan ve toplumun ilerlemesi ve bireyin özgüveni için gerekli temel şartlardan birini teşkil eden ifade hürriyeti, sadece kabul gören veya zararsız veya kayıtsızlık içeren bilgiler veya fikirler için değil aynı zamanda kırıcı, şok edici veya rahatsız edici olanlar için de geçerlidir. Her ne kadar söyleyeninin tek amacının hakaret etmek olduğu saldırgan bir söylem ifade özgürlüğü korumasının dışında kalabilse de üslubun bir parçasını oluşturabilen kaba ve nezaket dışı ifadeler ifade özgürlüğü korumasından faydalanabilir (*AYM, Ceyhun Tunç, B. No: 2017/20822, 14/9/2021, para. 43.*).

25. Somut olayda muhatap psikoloji alanı dışında mezun olan kişilerin psiko-danışmanlık hizmeti sunmalarını eleştirmiş; gerekçe olarak da bu kişilerin psikolojinin temel kavramlarını bilmediklerini, belli bir saat eğitim alınmasının da yeterli olamayacağını ileri sürmüştür. Bu kapsamda psiko-danışmanlık esnasında psikologların danışanlara tarafsız görünmeleri gerektiğini ifade etmiş ve meslek etiğine aykırılık oluşturacağını iddia ettiği durumlar hakkında örnekler sıralamıştır. Terapi esnasında psikolog tarafından başörtüsü takılması örneği ile birlikte bir takımın formasının giyilmesinin, Sihlerin kullandığı türbanın takılmasının, haç takılmasının, mini etek giyilmesinin, ay yıldız rozeti takılmasının, terapinin yapıldığı odaya

Atatürk resminin asılmasının yanlış olduğunu ifade etmiştir.

26. AYM açıklanan ve yayılan bir düşüncenin kişiler ve toplum açısından değerli-değersiz veya yararlı-yararsız biçiminde ayrıştırılmasının subjektif unsurlar ihtiva edeceği için bu özgürlüğün keyfi biçimde sınırlandırılması tehlikesini doğurabileceğine dikkat çekmiştir. Bu itibarla bir kararında öğretim elemanının ders esnasında aktardığı görüşlerinin öğrenciler veya üniversite yetkilileri açısından ilgisiz, yararsız, kışkırtıcı veya rahatsız edici görülse bile kişilerin subjektif değerlendirmelerinden bağımsız olarak ifade özgürlüğünün korumasında olduğunun akıldan çıkarılmaması gerektiğini vurgulamıştır (*AYM, Hasan Mor, B. No: 2019/20996, 25/5/2022, para.38.*)

27. Şüphesiz akademisyenlerin her söylediklerinin mutlak anlamda doğru olduğu iddia edilemez. Bununla beraber birbirlerinden farklı, alternatif bakışların herkes için daha doğru düşünme imkânı sağladığı olgusu, üzerinde uzlaşmış bir gerçektir. Dolayısıyla uzmanlık alanı dışında olsa dahi akademisyenlerin herhangi bir vatandaş gibi en kritik ve hassas politik meselelerde en güçlü görüşlere bile karşı çıkabilmesi diğer kişilerin görüşlerine göre daha etkili olabilir ve bu sebeple de bir toplum ve ülke için hayati derecede önemlidir (*AYM, Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, para.112.*).

28. Somut olay kapsamında muhatap; psikolog, psikiyatrist ve rehber öğretmenlerinin başörtülü olamayacağını ve bu durumun meslek etiğine aykırı olduğunu ileri sürmektedir. Muhatabın açıklamalarının tasvip edilemeyeceği açıktır. Söz konusu ifadeler incitici, rahatsız ve şok edici olmakla birlikte muhatapın psikoloji alanında akademisyen olmakla birlikte subjektif değerlendirmelerde bulunduğu göz önünde tutulmalıdır. Muhatap tarafından yapılan açıklamalar herhangi bir bilimsel veriye dayandırılmadan yapılmıştır. Ancak yine de akademik bir alanda yapılan açıklamalar rahatsız edici olsa bile hoşgörü ile karşılanmalı ve ifade özgürlüğü kapsamında geniş yorumlanmalıdır. Nitekim ifade özgürlüğü, ifade kadar kullanılan üslubu da koruma altına almaktadır. Muhatabın açıklamaları belli bir kesimi rahatsız etse de bu kapsamda kişilerin yaptırımı tabi tutulması çoğulcu toplumun sürdürülmesine ve kamuoyundaki seslerin susturulmasına sebep olabilir.

29. Söz konusu açıklamalar, herhangi bir bilimsel veriye dayandırılmadan ve nesnel bulgulardan uzak şekilde ifade edilmiş olup muhatapın değer yargıları olarak nitelendirilmelidir. Bir değer yargısının doğru olup olmadığı kanıtlanabilir değildir. Kişinin dünya görüşü ve yorumları değer yargılarını oluşturduğu için bunların ispatının istenmesi de ifade özgürlüğünün ihlaline yol açacaktır. Muhatabın psikolog, psikiyatrist ve rehber öğretmenlerin başörtülü olamayacaklarına ilişkin ifadelerinin kaba, abartılı, kışkırtıcı ve kırıcı nitelikte olduğu, hiçbir şekilde içeriği ve üslubu kabul edilmemekle birlikte ifade özgürlüğü kapsamında kaldığı değerlendirilmektedir.

30. Diğer bir yandan muhatapın açıklamalarının nefret söylemi açısından değerlendirilmesi gerekmektedir. İfade özgürlüğüne getirilen sınırlamalardan en önemlisi belli bir kişiyi veya grubu hedef alan nefret söylemleridir. Anayasa'nın 26'ncı maddesi bağlamında, düşüncüyü açıklama ve yayma özgürlüğüne içerik bakımından bir sınırlama getirilmemiş; yalnızca ırkçılık, nefret söylemi, savaş propagandası, şiddete teşvik ve tahrik, ayaklanmaya çağrı veya terör eylemlerini haklı göstermek gibi bu özgürlüklerin sınır bölgeleri olan alanlarda devlet otoritelerinin müdahalelerinde daha geniş bir takdir marjına sahip oldukları kabul edilmiştir (*AYM, Cemal Halis, B. No: 2014/118, 13/7/2016, para. 30.*).

31. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından yayımlanan “Nefret söylemi” konulu 30/10/1997 tarihli ve 97(20) sayılı tavsiye kararında, nefret söylemi kavramı şu şekilde tanımlanmıştır: “... ırkçı nefreti, yabancı düşmanlığını, Yahudi düşmanlığını veya azınlıklara, göçmenlere ve göçmen kökenli insanlara yönelik saldırgan ulusalcılık ve etnik merkezilik, ayrımcılık ve düşmanlık şeklinde ifadesini bulan, dinsel hoşgörüsüzlük dâhil olmak üzere hoşgörüsüzlüğe dayalı başka nefret biçimlerini yayan, kışkırtan, teşvik eden veya meşrulaştıran her türlü ifade biçimlerini kapsayacak şekilde anlaşılacaktır.”

32. Nefret söylemi olarak sınıflandırılabilir açıklamaların tespit edilmesi, bu tür açıklamaların sadece nefret ifadeleriyle veya duygu aracılığıyla dışa vurulmaması nedeniyle oldukça zor görünmektedir. Bununla birlikte onur kırıcı nitelikte olsalar bile ifade özgürlüğü hakkının tümüyle koruması altında bulunan ifadelerin nefret söylemi sayılabilecek ve bu sebeple böylesi bir korumadan faydalanmayan ifadelerden ayırt edilmesini sağlayacak ölçütlerin konuyla ilgili olarak yürürlükte bulunan uluslararası metinlerden ve AİHM veya diğer mahkemelerin içtihatlarından hareketle ortaya konması mümkündür (AYM, Mehmet Aytaç, para. 19-31; Aytuğ Atıcı, B. No: 2018/21055, 26/5/2021, para. 20.).

33. Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme’nin 19’uncu maddesi herkesin, kimsenin müdahalesi olmaksızın istediği düşünceye sahip olma ve düşüncelerini açıklama hakkına sahip olduğunu ve belirli durumlarda bu hakka sınırlamalar konulabileceğini düzenlemektedir. Aynı Sözleşme’nin 20’nci maddesine göre ise ulusal, ırksal ya da dinsel nefretin ayrımcılık, düşmanlık ya da şiddete kışkırtma şeklini alacak biçimde savunulmasının yasalarla yasaklanacağına dair yükümlülük getirilmiştir.

34. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi 10 Sayılı Genel Yorumu’nda Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi’nin 19’uncu ve 20’nci maddeleri arasındaki ilişki hakkında şu açıklamalara yer vermiştir:

“Sözleşmenin 20’nci maddesi, her türlü savaş propagandasının ve ayrımcılığı, düşmanlığı veya şiddeti kışkırtan her türlü ulusal, ırkçı veya dinsel nefret savunusunun kanunla yasaklanacağını belirtmektedir. Komite’nin görüşüne göre talep edilen bu yasaklamalar, 19’uncu maddede yer alan ve kullanımı özel görev ve sorumlulukları beraberinde getiren ifade özgürlüğü hakkı ile tümüyle uyumludur. 1’inci fıkra kapsamında yer alan yasaklar, Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’ne aykırı olacak şekilde saldırganlık tehdidi içeren veya saldırganlıkla veya barış koşullarının ihlal edilmesiyle sonuçlanan her türlü propaganda biçimlerini kapsarken, 2’nci fıkra, ayrımcılığı, düşmanlığı veya şiddeti kışkırtan her türlü ulusal, ırkçı veya dinsel nefret savunusunu hedef almaktadır; propaganda veya savununun ilgili Devlete içsel veya ona dışsal amaçlar taşıyıp taşımadığının bir önemi bulunmamaktadır. (...) 20’nci maddenin tümüyle etkin hale gelebilmesi için, bu maddede tanımlanan propaganda ve savununun kamu politikasına aykırı olduğunu kesin bir dille gösteren ve ihlal edilmesi durumunda uygulanacak uygun yaptırımları öngören bir yasanın mevcut olması gerekir.”

35. Nefret söylemi muhakkak belirli bir kişiye veya gruba yönlendirilmiş yorumları kapsamaktadır. Nefret söyleminin saikinin ise salt o kişiye ilişkin bir aidiyet olgusundan ibaret bulunması

gerekir. Bir gruba veya bir grubun üyelerine yönelik ifade, nefreti teşvik ediyorsa ve bu teşvikin sözde geçerli nedeni o gruba isnat edilen özelliklerse, bir grubun üyeleri sırf bu gruba üye oldukları için aşağılanıyor, genel çoğunluktan farklı görülüyor, toplumsal olumsuzlukların faili sayılıyorsa ya da bu grupların veya üyelerinin aşağılanmaları ve haklarından mahrum edilmeleri, maruz kaldıkları dışlama, baskı veya şiddet meşru gösteriliyor ise söz konusu düşünce açıklamasının nefret söylemi içerdiği kabul edilebilir. Nefret söyleminde belirli bir gruba ait bulunduğu için hedef seçilmek suretiyle esasında kendisini o grupta tanımlayan tüm bireyler yönünden barış ve huzur içinde yaşama hakkına müdahale edilmektedir (AYM, Mehmet Aytaç, para. 50; Aytuğ Atıcı, *B. No: 2018/21055, 26/5/2021, para. 22.*).

36. AİHM ve AYM içtihatları göz önüne alınarak muhatabın açıklamaları bir bütün olarak incelendiğinde, muhatabın açıklamalarının kişiler arasında rahatsızlık ve tepki uyandırabileceği; ancak açıklamaları bütünsel bir açıdan ele alındığında muhatabın psikolojik danışmanlık görevi yapanların danışanlarına tarafsız olması için sergilemesi gereken tutumu örnekler vererek kendi değer yargılarına göre ifade etmektedir. Psikolojik danışmanlık görevi yapanların başörtüsü takmaması örneği ile birlikte bir takımın formasının giyilmesinin, Sihlerin kullandığı türbanın takılmasının, haç takılmasının, mini etek giyilmesinin, ay yıldız rozeti takılmasının, terapinin yapıldığı odaya Atatürk resminin asılmasının yanlış olduğunu ifade ettiği, bu doğrultuda verdiği örneklerin sadece belli bir kişi veya grubu hedef almadığı, başörtüsü takan kişileri aşağılama, dışlama, baskılama veya dinsel nefreti yayma, kışkırtma, teşvik etme veya meşrulaştırma niteliği sağlayacak eşige ulaşmadığı değerlendirilmektedir. Bu kapsamda, muhatabın açıklamalarının ifade özgürlüğü sınırlarını aşarak nefret söylemi oluşturduğuna yönelik yeterli kanaat oluşmamıştır.

37. Tüm bu gerekçeler, uluslararası ve ulusal belgeler ve içtihatlar kapsamında ifade özgürlüğünün toplumun herhangi bir kesimini inciten, şok eden veya rahatsız eden bilgi ve düşünceler için de geçerli olduğu gözetildiğinde resen incelemeye konu muhatabın açıklamalarının Anayasa'nın 26'ncı maddesi ve 6701 sayılı Kanun'un 9'uncu maddesinin birinci fıkrasının (f) bendi kapsamında nefret söylemi oluşturmadığı ve ifade özgürlüğü kapsamında kaldığı kanaatiyle insan haklarının ihlal edilmediği değerlendirilmektedir.

V. KARAR

1. Prof.Dr.Ü.D. resen inceleme dosyasında İNSAN HAKLARI İHLALİ YAPILMADIĞINA,

2. Kararın ilgililere tebliğine ve KAMUOYUNA DUYURULMASINA,

3. Karara karşı tebliğ tarihinden itibaren 60 gün içerisinde Ankara İdare Mahkemesine başvurulabileceğine,

09.03.2023 tarihinde, Muhammet Ecevit CARTİ, Saffet BALIN, ve Ünal SADE'nin karşı oyuyla, OY ÇOKLUĞUYLA, karar verildi.

e-imzalıdır

Prof. Dr. Muharrem KILIÇ
Başkan

e-imzalıdır

Dilek ERTÜRK
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Av. Harun MERTOĞLU
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

İsmail AYAZ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Mehmet Emin GENÇ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Muhammet Ecevit CARTİ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Saffet BALIN
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Ünal SADE
Kurul Üyesi

Av. Zennure BER
Kurul Üyesi
(İzinli)

Ek:

- 1- Muhammet Ecevit CARTİ Karşı Oy
- 2- Saffet BALIN Karşı Oy
- 3- Ünal SADE Karşı Oy

TÜRKİYE
İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

23.03.2023

KARŞI OY GEREKÇESİ

Karar Adı : Ü. D. Resen İnceleme Sonucu Kurul Kararı

Karar Numarası : 2023/239

E.B. Sendikası tarafından yapılan başvuruda özetle; 13.08.2022 tarihinde bir sosyal medya platformundan yayın yapan bir kanalda Prof. Dr. Ü. D. tarafından başörtülü psikolog, psikiyatrist ve PDR uzmanı olamayacağı şeklinde açıklamalarda bulunduğu, inancı gereği başörtüsü takan kadınların hedef gösterildiği ve nefret suçu niteliğinde aşağılamaya yönelik saldırıda bulunduğu, söz konusu açıklamaların toplumda başörtülü psikolog, psikiyatrist, rehberlik öğretmeni ve PDR uzmanlarına yönelik ayrımcı, ötekileştirici, kamu görevlilerine karşı pedagojik inancı sarsacak nitelikte olumsuz sonuçlar doğurabileceği iddia edilmiştir.

Her ne kadar muhatabın vekili tarafından, müvekkilinin programda yaptığı konuşmanın sadece bir kısmının ele alındığı, bu sebeple ifadenin bütünlüğünün bozulduğu, müvekkilinin görüşlerinin çarpıtılarak yanlış anlamlar çıkarıldığı, konuşmada ruh sağlığı uzmanının kıyafetiyle ve davranışlarıyla hastaya / danışana nötr, sade bir tablo sunması gerektiğinin ifade edildiği, söz konusu başvuruda cımbızlanarak müvekkilinin sadece başörtüsünden bahsettiği izlenimi uyandırılmaya çalışıldığı hususlarını da içeren bir açıklama yapılarak şikayet konusu ifadeler normalleştirilmeye çalışılsa da, muhatabın aşağıda yer alan ifadeleriyle birlikte değerlendirildiğinde söz konusu normalleştirme çabalarının dayanaksız olduğu görülecektir:

“Orada rehber öğretmenlerin çoğunluğu yani yaklaşık yarısı başörtülüydü. Söylediğim aynen şu. Hocam tepki gösterilmişti bu sözüme. Bunlar, tepkiler temelsiz tepkilerdir, trol tepkileridir. Trol yani kendini saklayan, cesur olmayan, korkak, kafası çalışmayan kişilerdir. Roman okumazlar troller. Şimdi söylediğim aynen şuydu. Hatta yazılı da yazdım, aynen savundum. Bir eczacı başörtülü olabilir, tesettürlü olabilir. Bence sakınca yok. Mimar olabilir, inşaat mühendisi kadın olabilir. Öğretmen olur mu? Milli Eğitim izin verdiği için başı örtülü öğretmen olabilir. Bir takım mesleklerde başı örtülü olabilir. Hakime, savcıya karışmıyorum, benim alanım değil hukuk. Fakat başörtülü psikolog, başörtülü psikiyatrist, başörtülü PDR uzmanı olması meslek etiğine aykırıdır.”

Bu ifadelerden de görüleceği üzere muhatap toplumun bir kesimini dinsel inanışlarını ve bu inanışa dayalı giyim tarzlarını gerekçe göstererek ayrı tutmakta ve kullandığı kelimelerle çirkin bir şekilde aşağılamaktadır. Akademik unvan sahibi hem de psikoloji alanında en üst akademik unvana sahip bir kişinin, daha önce eleştiri aldığı sözlerine açıklık getirmeye çalışırken kullandığı kelimeleri düşünerek ve özenle seçtiğini varsaymak yanlış olmayacaktır. Bu bağlamda, bir bilim adamının – kendi ifadeleri ile-

neredeysi yarisinin basortulu olduğu bir ortamda basortululere yonelik kullandigi ifadelerden dolayi kendisine elestiri yoneltenler icin “*Bunlar, tepkiler temelsiz tepkilerdir, trol tepkileridir. Trol yani kendini saklayan, cesur olmayan, korkak, kafasi calismayan kisilerdir. Roman okumazlar troller.*” ifadelerini kullanmasi hedef tahtasina koyduğu kitleye yonelik olarak ilgililerin bir meslegi layikıyla yerine getirip getiremeyecegine dair bir kanaat belirtmekten ziyade dislayici ve asagilayici bir soylem kullandigini gostermektedir. Yine ilgilinin “*Bir eczacı basortulu olabilir, tesetturlu olabilir. Bence sakınca yok.*” ifadesinin icerdigi ustencilik de, basortululerin ogretmenlik yapip yapamayacaklarına dair dusuncelerini ifade etmek icin kullandigi “*Ogretmen olur mu? Milli Egitim izin verdiği icin basi ortulu ogretmen olabilir*” cevabının zımındaki vurgu da aynı yaklasımı teyid etmektedir.

Açiklamalarından anlasilacagi uzere muhatap anılan meslekler baglamında kadınlar acısından basortulu olmamayı norm olarak kabul etmektedir. Dolayısıyla muhataba gore basortulu kadınlar norm disı bir nitelik arz etmektedirler. Muhatap bu anlamda kendinde norm belirleme yetkisi bulunduğunu vehmetmekte, aynı zamanda bu yetkiye dayanarak normlar belirlemektedir. Daha ayrıntılı bir mülakat yapılsa muhtemelen başka alanlarda da normal, olması gerekeni, dogruyu, yanlışı belirlemeye gayret edecektir. Kendisi gibi olanı, kendisi gibi dusuneni normal kabul eden, “diğer”lerini ise anormal olarak ilan ederek dislayan bu anlayıs normali belirleme yetkisine sahip olduğuna dair vehimden kaynaklanmakta ve bu vehim toplumu ayristirici, toplumun bazı kesimlerini dislayici soylemlerin dogusuna sebebiyet vermektedir. Bu anlayıs dogrultusunda, insanların kılık kıyafetlerinden dolayi başka mesleklerde de calıstırılmasının dogru olmadigi ve bu meslekleri yapamayacakları, dolayısıyla bu mesleklerde istihdam edilmemeleri gerektiği gibi istihdam surecinde ayrımcılığı tetikleyecek ve toplumsal barışı bozma potansiyeli taşıyan soylemlerin dile getirilmesi mümkündür. Sözelimi ogretmen, hakim, savcı, asker ya da polis gibi meslekler icin de benzer ifadelerin zaman zaman kullanıldığına şahit olunmaktadır. Barışçıl bir toplumsal ortamın sağlanması ve sürdürülebilirliği acısından, birilerinin yetkileri olduğu vehmine dayanarak, kendini / kendi gibi olanı normal, kendine benzemeyeni / diğerini anormal ilan etmek suretiyle normlar belirleyerek toplumsal ayrısmaya sebebiyet verme, toplumsal barışa zarar verme çabalarının etkili ve kararlı bir şekilde boşa çıkarılması büyük önem arz etmektedir.

Muhatap şikayet konusu düşüncelerini “basortulu psikolog, basortulu psikiyatrist, basortulu PDR uzmanı olması meslek etiğine aykırıdır.” ifadeleri ile temellendirmekte, bu suretle ayrımcılık ve nefret soylemi iceren ifadelerini perdelemek icin meslek etiğini şahit tutmaya çalışmaktadır.

Tabip odalarına kayıtlı bulunan doktor ve diğer doktorlarının deontoloji bakımından uymakla mukellef oldukları kaide ve esasları gösteren, **Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi** muhatabın bu ayrımcı bakış açısı ile yorumlanabilecek herhangi bir hüküm icermemektedir. Anılan Nizamnamenin 2'nci maddesi ile doktor ve diğer doktorlarının başta gelen görevinin, insan sağlığına, hayatına ve şahsiyetine ihtimam ve hürmet göstermek olduğu hüküm altına alınmıştır. Aynı maddede devamla, **doktor ve diğer doktorlarının hastanın cinsiyeti, ırkı, milliyeti, dini ve mezhebi, ahlaki düşünceleri, karakter ve şahsiyeti,**

içtimai seviyesi, mevkii ve siyasi kanaati ne olursa olsun, muayene ve tedavi hususunda azami dikkat ve ihtimamı göstermekle mükellef olduğu belirtilmektedir.

Türkiye Psikiyatri Derneği 1. Olağanüstü Genel Kurulunda kabul edilen **Ruh Hekimliği (Psikiyatri) Meslek Etiği Kuralları**'nın 4'üncü maddesi; "***Ruh hekimleri meslek görevlerini yerine getirirken hastalarının hakça ve eşit olarak sağaltım görmelerinin, toplumsal adaletin ve herkes için eşitliğin uygulayıcıları ve savunucuları olmalı, her türlü ayrımcılığın karşısında tıp mesleğinin ve psikiyatri dalının bilimsel ve etik ilkelerine uygun davranmalıdır.***" hükümlerini içermektedir. Anılan Kuralların **Hekimin Yansızlığı** başlıklı 5'inci maddesi; "***Ruh hekimleri görevlerini her durumda hastaları arasındaki siyasal görüş, sosyal durum, dini inanç, milliyet, etnik köken, ırk, renk, cinsiyet, yaş, toplumsal ve ekonomik durum ve benzeri farklılıkları gözetmeksizin yerine getirmelidir.***" şeklindedir.

Görüleceği üzere bu metinde de muhatabın iddialarını destekleyecek hükümler bulunmamaktadır. Etik kurallara ilişkin bu metinlerin muhatabın sözlerini desteklemesi bir yana, bu sözleri bir psikiyatrist söylemiş olsa "***Ruh hekimi, tüm hekimler ve insan sağlığı ile uğraşan öteki meslek mensupları ile iyi ilişkiler kurmalı, meslektaşlarına veya diğer sağlık çalışanlarına karşı küçük düşürücü davranışlarda bulunmamalıdır***" şeklindeki anılan Kuralların **Meslektaşlar Arasında Saygı** başlıklı 26'ncı maddesi ile "***Ruh hekimi, meslektaşlarını mesleki yönden onur kırıcı ve haksız saldırılara karşı korumalıdır.***" şeklindeki **Mesleki Dayanışma** başlıklı 27'nci maddesini ihlal ettiğini söylemek mümkün olacaktır.

Diğer taraftan muhatabın başörtülü kadınların yapamayacağı bir görev olarak tanımladığı Psikolojik Danışma ve Rehberlik görevini yapan öğretmenlerin mevzuatta tanımlı tek görevleri psikolojik danışmanlık değildir. Bu yönüyle, söz konusu meslek muhatabın iddia ettiğinin aksine danışanla nötr bir ilişki kurarak yapılacak çalışmalarla sınırlı olmayan farklı faaliyetleri de olan bir meslektir.

Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği'nde, Psikolojik Danışma ve Rehberlik görevini yapan öğretmenlerin görev ve yetkilerine açıkça yer verilmiştir. Yukarıda da belirtildiği gibi tanımlı tek görevleri danışan ile ilişki kurmak olmayan bu meslek mensuplarının bunun dışındaki görevlerini yerine getirirken, kılık kıyafetleri ya da taşıdıkları başka semboller üzerinden danışan ile empati kurma sürecini ya da danışma sürecini sekteye uğratması şeklinde muhtemel bir risk de bulunmamaktadır.

Anılan Yönetmeliğin **Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerinin İlkeleri** başlıklı 5'inci maddesinin birinci fıkrasının (f) bendi, bu hizmetlerin Bakanlıkça hazırlanan etik yönerge doğrultusunda yürütüleceği hükmünü amirdir. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin planlanması ve yürütülmesinde Yetkinlik, Dürüstlük, Gizlilik, Duyarlılık, Bilimsellik ve Sorumluluk ilkelerinin esas olduğu **Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Etik Yönergesi**'nin 4'üncü maddesi ile belirlenmiştir.

Muhatap ayrımcı ifadelerini, tedavi sürecinde danışman ile danışan arasında kurulması gereken ilişkide danışmanın nötr bir kimliği bulunması gerektiği argümanı ile temellendirmeye, böylece kullandığı ayrımcı dili meşrulaştırmaya çalışsa da söz konusu temellendirmenin rasyonel herhangi bir gerekçesi bulunmamaktadır. Bu mantık örgüsünün tutarsızlığını ironi kullanmadan anlatabilmek kolay değildir. Muhatabın savunduğu mantık örgüsü ile düşünüldüğünde farklı dinlerden olan danışman ile danışan arasında nötr bir ilişki kurulamama riski mevcuttur. Bu yüzden, sözelimi, müslüman bir hasta hristiyan bir psikiyatrist ile karşılaştığında, danışanın adının “nötr ilişkinin büyüsunü bozması”, danışman açısından da “hastayla empati yapma imkanının zayıflaması” üzerine tedavi sürecinde sağlıklı bir ilişki kurulamayabilecektir. Ya da sol görüşlü bir aileden gelen “Ulaş” isimli bir hasta ile dindar aileden gelen “Mücahit” isimli doktoru arasında aynı sebeple sağlıklı bir ilişki gelişemeyecektir. “Beslan” isimli Çerkes kökenli bir öğrenci danışmak için yanına uğradığı “Edin” isimli Boşnak kökenli PDR öğretmeninden tedirgin olabilecektir. Irk, din, mezhep bağlamında bu örneklerin çok sayıda çeşitlendirilmesi mümkündür. Muhatabın ayrımcı ve nefret söylemi içeren ifadeleri gizlemek için kullandığı bu mantık örgüsünün varacağı nokta, nötr bir danışan profili oluşturmak için psikiyatristlerin, psikologların ve PDR öğretmenlerinin ırklarını, dinlerini, mezheplerini, geldikleri toplumsal kesimleri belli etmemek adına herhangi bir isim kullanmamaları, nötr ilişki biçiminin zedelenmemesi için numaralandırılarak hizmet vermeleri gerektiğini söylemek olabilir.

Alanda otorite isimlerden biri olarak kabul edilen muhatap tarafından ifade edilen bu görüş zımni olarak bazı kişilerin giydikleri dini kıyafetten dolayı sayılan meslekleri layıkıyla yapma yetisini haiz olmadıkları için istihdam edilmelerinin yanlış olacağı anlamını, dolayısıyla bu alanlarda istihdam edilmemeleri çağrısını içermektedir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, bir kadının giydiği dini kıyafetten dolayı bir mesleği yapmaktan men edilmesi din ve inanç özgürlüğü ihlalinin yanı sıra cinsiyet temelinde ayrımcı bir tutumu da içerebilmektedir. Danışman ile danışan arasında nötr bir ilişki kurulmasını sağlama amaçlı olarak kullanıldığı belirtilen ifadeler doğrudan doğruya inancı gereği başörtüsü takmakta olan kadınları etkilemekte olup, bu anlayış özelinde kadınların erkeklere göre din ve inanç temelinde ayrımcılığın yanı sıra dolaylı olarak cinsiyetleri yönünden de ayrımcı bir uygulamaya tabi tutulduğunu söylemek mümkündür.

Ayrımcılığın en sık görüldüğü alanlardan birinin istihdam olduğu ve kadınların bu alanda ayrımcılığa uğrama sebepleri arasında başta başörtüsü olmak üzere dini kıyafetlerin giyilmesi olduğu bilinmektedir. Muhatap tarafından kullanılan ifadelerin anılan mesleklere ilişkin eğitim almış başörtülü kadınların istihdamları açısından olumsuz bir kanaat yaratma, personel ihtiyacı olan işverenler nezdinde güçlü tereddütler doğurma, başvuruda da iddia edildiği gibi bu tür giyinen kamu personeline karşı pedagojik inancı sarsma potansiyelini haiz olduğu açıktır. Diğer taraftan, başörtülü psikiyatrist / psikolog / PDR uzmanlarını hem hizmet verdikleri kitle ve hem de çalışma ortamlarındaki diğer bireyler nezdinde tereddüt doğurucu / dışlayıcı bir konuma sokacağı muhakkaktır.

AYM, çatışan haklar arasında dengeleme yapılabilmesi için ifadelerin kim tarafından dile getirildiğinin, kullanılan ifadelerin türünün, kamusal tartışmalara katkı sunma kapasitesinin, ifadelere yönelik kısıtlamaların niteliğinin ve kapsamının, kime yöneldiğinin, tarafların ünlülük derecelerinin, ilgili kişilerin önceki davranışlarının ve kamuoyu ile diğer kişilerin kullanılan ifadeler karşısında sahip oldukları hakların ağırlığının değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir (AYM, Kemal Kılıçdaroğlu (6), B. No: 2017/27971, 18/5/2021, para. 33.). AYM'nin bu değerlendirmesi her ne kadar konuya ilişkin müzekkerede aksi bir sonuca ulaşmak adına sunulsa da, söz konusu açıklamaların sahibi Prof. Dr. Ü. D. psikoloji alanında çalışmalar yürüten ve alanda ciddi bir tanınırlık ve etki sahibi bir akademisyen olduğundan, ifadeleriyle ilgili değerlendirme yapılırken sahip olduğu akademik kariyerin de dikkate alınması gerektiği şüphesizdir. Bu görüş ve ifadelerin muhatap gibi alanında önemli bir isim olan akademisyenden sadır olmasının, görüş ve ifadelerin olumsuz etkilerini çoğaltma yönünde etki yapacağı muhakkaktır.

Yine müzekkerede Anayasa Mahkemesinin aşağıdaki yorumu da aksi bir sonuca ulaşmak adına sunulmuş olmakla beraber, başörtülü kadınların sırf bu özelliklerinden dolayı, yani bir aidiyet olgusuna dayanılarak genel çoğunluktan farklı görülmesi, bu özelliklerinden dolayı çalışma haklarından mahrum edilmelerinin meşru gösterilmesi, bu suretle hem danışanları hem de meslektaşları nezdinde hedef gösterilmeleri söz konusu düşünce açıklamasının nefret söylemi içerdiğini ortaya koymaktadır. Nefret söylemi muhakkak belirli bir kişiye veya gruba yönlendirilmiş yorumları kapsamaktadır. Nefret söyleminin saikinin ise salt o kişiye ilişkin bir aidiyet olgusundan ibaret bulunması gerekir. Bir gruba veya bir grubun üyelerine yönelik ifade, nefreti teşvik ediyorsa ve bu teşvikin sözde geçerli nedeni o gruba isnat edilen özelliklerse, bir grubun üyeleri sırf bu gruba üye oldukları için aşağılanıyor, genel çoğunluktan farklı görülüyor, toplumsal olumsuzlukların faili sayılıyor ya da bu grupların veya üyelerinin aşağılanmaları ve haklarından mahrum edilmeleri, maruz kaldıkları dışlama, baskı veya şiddet meşru gösteriliyor ise söz konusu düşünce açıklamasının nefret söylemi içerdiği kabul edilebilir. Nefret söyleminde belirli bir gruba ait bulunduğu için hedef seçilmek suretiyle esasında kendisini o grupta tanımlayan tüm bireyler yönünden barış ve huzur içinde yaşama hakkına müdahale edilmektedir (AYM, Mehmet Aytaç, para. 50; Aytuğ Atıcı, B. No: 2018/21055, 26/5/2021, para. 22.).

İfade özgürlüğüne getirilen sınırlamalardan en önemlisi belli bir kişiyi veya grubu hedef alan nefret söylemleridir. Yukarıda belirtilen mevzuat ve açıklamalardan da görüleceği üzere, muhatabın hem temelsiz hem de tutarsız olan ifadelerinin, belli bir giyim tarzına sahip kadınları hedef alan, onları aşağılayıcı ve dışlayıcı, aynı zamanda istihdamlarını engellemeyi amaçlayan nefret söylemleri olduğu değerlendirilmesiyle muhatabın resen incelemeye konu açıklamalarının nefret söylemi oluşturmadığı ve ifade özgürlüğü kapsamında kaldığı kanaatiyle insan haklarının ihlal edilmediği yönündeki çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

e-İmzalıdır

Muhammet Ecevit CARTİ
Kurul Üyesi

TÜRKİYE
İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

21.03.2023

KARŞI OY GEREKÇESİ

Karar Adı : Ü.D. Resen İnceleme Sonucu Kurul Kararı

Karar Numarası : 2023/239

13.08.2022 tarihinde sosyal medya platformu .. üzerinden yayın yapan ... isimli kanalda, Prof. Dr. Ü. D. tarafından başörtülü psikolog, psikiyatrist ve PDR uzmanı olamayacağı şeklinde açıklamalarda bulunulduğu, inancı gereği başörtüsü takan kadınların hedef gösterildiği ve nefret suçu niteliğinde aşağılamaya yönelik saldırıda bulunulduğu, söz konusu açıklamaların toplumda başörtülü psikolog, psikiyatrist, rehberlik öğretmeni ve PDR uzmanlarına yönelik ayrımcı söylemler içerdiği, bu sebeple ayrımcılık yasağı kapsamında araştırılması gerektiği değerlendirilerek Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulu tarafından 31.08.2022 tarihli ve 2022/583 sayılı karar ile resen inceleme başlatılmasına karar verilmiştir.

Kurulumuzca yapılan inceleme neticesinde, Ü. D tarafından söylenen sözlerin ifade özgürlüğü kapsamında olduğu, bu nedenle ayrımcılık yasağının ihlali kapsamında değerlendirilemeyeceği şeklinde karar verilmiştir.

Söz konusu şahıs bahsi geçen yayında ülkemizde psikoloji alanında çalışan başörtülü bayanların mesleklerini gereği gibi icra edemeyeceklerini savunmakta ve adeta hedef göstermektedir. Kişilerin liyakat derecesini adeta giyim kuşam ve inanç değerlerine indirgeyecek şekilde başörtülü psikolog/psikiyatrist/rehber öğretmen olamayacağını söylemekte, başörtüsünün bu kişilerin liyakatli olmasını engellediği gibi saçma sapan bir açıklamada bulunmaktadır. İlgili şahsın Prof. Dr. titrinin olması açıklamalarının bilimsel ve fikir özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesini gerektirmez. Bu açıklamalar herhangi bir bilimsel değeri olmayan tamamen ideolojik saikle yapılmış ve inanç değerlerine göre ayrımcılığı teşvik etmektedir.

Ü. D. tarafından söylenen ve resen inceleme konusu edilen ifadelerin 6701 Sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 5'inci maddesinin birinci fıkrası uyarınca bir hizmet sunumu sırasında söylenip söylenmediğinin değerlendirilmesi gerekmektedir. ... adlı ... kanalında söylenmesinden dolayı iletişim hizmeti verilmesi sırasında söylendiği görülmektedir.

Yine aynı Kanun'un 3'üncü maddesinin ikinci fıkrası kapsamında özellikle inançlarından dolayı başörtüsü takan psikologları öncelikle hedef aldığı değerlendirilmektedir. Dolayısıyla inanç temelli ayrımcılık yapıldığı görülmektedir.

Ü. D. 'in psikoloji alanında tanınır olması bu yayın sırasında sarf ettiği ayrıştıracı cümleler nedeniyle kamuoyunda başörtülü psikolog/psikiyatrist/rehber öğretmen üzerinde olumsuz bir bakış açısı oluşturabileceği de unutulmamalıdır.

Özellikle Kurulumuzun, 6701 sayılı Kanun'da yer alan ve yukarıda belirtilen iki hükmü gereğince bir değerlendirmede bulunup sonrasında karar vermesi gerekirken Kanun maddeleri uyarınca bir değerlendirme yapılmaksızın konunun ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilerek karar verilmesi, yapılan resen incelemenin hukuki zeminini tartışmalı boyuta getirdiğinden sayın çoğunluğun kararına iştirak etmem mümkün değildir.

e-imzalıdır

Saffet BALIN
Kurul Üyesi

TÜRKİYE
İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

22.03.2023

KARŞI OY GEREKÇESİ

Karar Adı : Ü. D. Resen İnceleme Sonucu Kurul Kararı

Karar Numarası : 2023/239

1. T.C. Anayasası'nın 10'uncu maddesinde kanun önünde eşitlik ilkesi; "*Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.*" şeklinde düzenlenmiştir.

2. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin (İHEB) 2'nci maddesine göre; "*Herkes ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka türden kanaat, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuş veya başka türden statü gibi herhangi bir ayırım gözetilmeksizin, bu Bildirgede belirtilen bütün hak ve özgürlüklere sahiptir*"

3. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin (İHEB) 23'üncü maddesine göre ise; "*(1) Herkesin çalışma, işini serbestçe seçme, adaletli ve elverişli koşullarda çalışma ve işsizliğe karşı korunma hakkı vardır. (2) Herkesin, herhangi bir ayırım gözetmeksizin, eşit iş için eşit ücrete hakkı vardır.*"

4. Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin (CEDAW) 11'inci maddesine göre: "*(1) Taraf Devletler, istihdam alanında kadınlara karşı ayırımı önlemek ve kadın-erkek eşitliği esasına dayanarak eşit haklar sağlamak için ... bütün uygun önlemleri alacaklardır.*"

5. Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin 2'nci maddesinin ikinci fıkrasına göre: "*Bu Sözleşme'ye Taraf Devletler, bu Sözleşme'de belirtilen hakların ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka fikir, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğum ya da başka bir statü bakımından herhangi bir ayırım gözetilmeksizin uygulanmasını taahhüt ederler.*"

6. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) 111 No'lu Ayrımcılık (İş ve Meslek) Sözleşmesi'nin 1'inci maddesine göre:

"Bu sözleşme bakımından "Ayrıım" deyimi;

İrk, renk, cinsiyet, din, siyasal inanç, ulusal veya sosyal menşe bakımından yapılan iş veya meslek edinmede veya edinilen iş veya meslekte tabi olunacak muamelede eşitliği yok edici veya bozucu etkisi olan her türlü ayrılık gözetme, ayrı tutma veya üstün tutmayı,

İlgili üye, memleketin, varsa temsilci, işçi ve işveren teşekkülleri ve diğer ilgili makamlarla istişare etmek suretiyle tespit edeceği, meslek veya iş edinmede veya edinilen iş veya meslekte tabi olunacak muamelede eşitliği yok edici veya bozucu etkisi olan bütün diğer ayrılık gözetme, ayrı tutma veya üstün tutmayı, ifade eder.

Belirli bir iş için, o işin mahiyeti icabı yapılan, herhangi bir ayrılık gözetme, ayrı tutma veya üstün tutma ayırım sayılmaz. Bu sözleşme bakımından "İş" ve "Meslek" terimleri, mesleki

eğitime, bir işe ve çeşitli mesleklere girmeyi ve çalışma şartlarını kapsar.”

7. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) 122 No’lu İstihdam Politikası Sözleşmesi’nin 1’inci maddesine göre:

“İktisadi gelişme ve kalkınmayı teşvik etmek, hayat seviyesini yükseltmek, işgücü ihtiyaçlarını karşılamak ve işsizlik ve eksik istihdam sorununu çözümlenmek amacıyla, her üye tam ve verimli istihdam ve işin serbestçe seçilmesine matuf aktif bir politikayı esas bir gaye olarak ele alacak ve uygulayacaktır. Bu politika; açıkta ve iş arayan herkese iş sağlanmasını, Bu işin, imkân nispetinde verimli olmasını, işin serbestçe seçilmesini ve her işçinin kendisine elverişli bir işte çalışması için gerekli nitelikleri kazanmasını, bu işte, ırk, renk, cinsiyet, din, politik düşünce, milli veya sosyal menşei ne olursa olsun niteliklerini ve istidatlarını kullanmasını sağlamak amacına yönelmiş olacaktır. Bu politika, iktisadi gelişme düzey ve aşamasını, istihdam hedefleri ve diğer iktisadi sosyal hedefler arasında mevcut ilişkiler göz önünde bulunduracak ve milli koşullara ve uygulamalara göre kabul edilen metotlarla yürütülecektir.”

8. Birleşmiş Milletler Din veya İnanca Dayanan Her Türlü Hoşgörüsüzlüğün ve Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Bildiri’nin “Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü başlıklı” 1’inci maddesine göre: *“Herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, bir dine veya dilediği bir inanca sahip olma ve dinini veya inancını kendi başına veya başkaları ile birlikte toplu olarak ve aleni veya gizli bir biçimde ibadet etme, gereklerine uyma, uygulama ve öğretme yoluyla açığa vurma özgürlüğünü de içerir.”*

9. Birleşmiş Milletler Din veya İnanca Dayanan Her Türlü Hoşgörüsüzlüğün ve Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Bildiri’nin “Ayrımcılık Yasağı” başlıklı 2’nci maddesine göre ise; ***“Hiç kimse din veya başka bir inancı sebebiyle bir Devlet, bir kurum, bir kişi veya kişi grubu tarafından ayrımcılığa maruz bırakılamaz.”***

10. Aynı Bildirinin “Din veya inanca dayanan ayrımcılığın anlamı” başlıklı 3’üncü maddesine göre; ***“İnsanlar arasında din veya inanca dayanan bir ayrımcılık, insanlık onuruna karşı bir aşağılama ve Birleşmiş Milletler Şartı’nın prensiplerini inkâr oluşturur; bu ayrımcılık, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi’nde ilan edilen ve insan hakları uluslararası sözleşmelerinde ayrıntılı bir biçimde düzenlenen insan haklarının ve temel özgürlüklerini ihlal ettiği ve uluslararası dostane ve barışçıl ilişkilere karşı bir engel olduğu için yasaklanır.”***

11. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun (6701) “Amaç ve Kapsam” başlıklı 1’inci maddesi: *“Bu Kanunun amacı; insan onurunu temel alarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi ile bu ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmek ve bu konuda ulusal önleme mekanizması görevini yerine getirmek üzere Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun*

kurulması, teşkilat, görev ve yetkilerine ilişkin esasların düzenlenmesidir.”

12. Aynı Kanunun “Tanımlar” başlıklı 2'nci maddesinin birinci fıkrasının (d) bendine göre; *“Doğrudan ayrımcılık: Bir gerçek veya tüzel kişinin, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden karşılaştırılabilir durumdakilere kıyasla eşit şekilde yararlanmasını bu Kanunda sayılan ayrımcılık temellerine dayanılarak engelleyen veya zorlaştıran her türlü farklı muameleyi”, (e) bendine göre; “Dolaylı ayrımcılık: Bir gerçek veya tüzel kişinin, görünüşte ayrımcı olmayan her türlü eylem, işlem ve uygulamalar sonucunda, bu Kanunda sayılan ayrımcılık temelleriyle bağlantılı olarak, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanma bakımından nesnel olarak haklılaştırılmayan dezavantajlı bir konuma sokulmasını”* ifade eder.

13. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun “Ayrımcılıkla Mücadele” başlıklı İkinci Bölümünün “Eşitlik İlkesi ve ayrımcılık yasağı” başlıklı 3'üncü maddesine göre;

“(1) Herkes, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada eşittir.”

“(2) Bu Kanun kapsamında cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaktır.”

14. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun “Kurumun Görevleri” başlıklı 9'uncu maddesinde;

“(f) İnsan hakları ihlallerini resen incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek.”

“(g) Ayrımcılık yasağı ihlallerini resen veya başvuru üzerine incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek” Kurumun görevleri arasında sayılmıştır.

15. Kurul Kararımıza esas konu Prof. Dr. Ü. D.'in bir sosyal medya platformunda başörtülü psikolog, psikiyatrist ve PDR uzmanlarına yönelik ifadelerinin ayrımcılık ve nefret söylemi oluşturup oluşturmadığına dair resen inceleme yapılmaya kararına ilişkindir.

16. Söz konusu programda Ü. D.'in açıklamaları şu şekildedir:

“Sunucu: ‘Başörtülü rehber öğretmen olmaz.’ cümleminizin topladığı tepki hakkında ne düşünüyorsunuz?”

Prof. Dr. Ü. D. : “Bundan dört sene önce mi, üç sene önce olabilir. Sakarya'daydı galiba bir şeydi. Rehber hocalara konuşma var. Orda baktım, rehber hocalar var iyi. Fakat temel kavramları bilmiyorlar, psikolojinin temel kavramlarından, psiko-danışma rehberliğinin, PDR'nin temel kavramlarından haberleri yok, konuşma sırası anlıyorsunuz. Kökenlerini sordum. Büyük çoğunluğu sosyoloji mezunu. Sosyolojiyi bitirmişler, şu kadar işte yirmi otuz saat bir eğitim almışlar, rehber öğretmen atanmışlar. Şimdi bu doğru değil, bu yanlış bir şey. Çeşitli alanları bir zamanlar bitirenlere yüz saatlik bir eğitim verip aile terapisti atıyorlardı. Bu da akla ziyan bir olay. Hocam olamaz öyle bir şey. Yani psikoloji mezunu, psikolojiyi bitiren ya da psikolojik danışmayı ekstra seminerler olarak aile

terapisti olabilir ama **sosyolojiyi bitiren hemşireliği bitiren çeşitli alanları bitiren aile terapisti olamaz.**

Herhangi bir alanı da bitiren de psikolojik danışman olamaz. **Orada rehber öğretmenlerin çoğunluğu yani yaklaşık yarısı başörtülüydü.** Söylediğim aynen şu. Hocam tepki gösterilmişti bu sözüme. **Bunlar, tepkiler temelsiz tepkilerdir, trol tepkileridir.** Trol yani kendini saklayan, cesur olmayan, korkak, kafası çalışmayan kişilerdir. Roman okumazlar troller. Şimdi söylediğim aynen şuydu. Hatta yazılı da yazdım, aynen savundum. Bir eczacı başörtülü olabilir, tesettürlü olabilir. Bence sakınca yok. Mimar olabilir, inşaat mühendisi kadın olabilir. **Öğretmen olur mu? Milli Eğitim izin verdiği için başı örtülü öğretmen olabilir.** Birtakım mesleklerde başı örtülü olabilir. **Hakime, savcıya karışmıyorum, benim alanım değil hukuk. Fakat başörtülü psikolog, başörtülü psikiyatrist, başörtülü PDR uzmanı olması meslek etiğine aykırıdır.”**

Sunucu: “Niye hocam?”

Prof. Dr. Ü. D. : “Aykırıdır. Bunu bilenler bilir. Oradakiler bilemediler. Şunun için çok özete söyleyeyim. Şimdi başörtülü mimar olabilir. Başı açıkta çizgiyi çizer, örtülü de çizer. Hesabı yapar, bunda hiçbir mahsur yok. Şimdi psikolojide, psikoloğun karşısındaki kişiye karşı nötr davranış içinde olması lazım. Empati kurabilmesi gerekiyor. Ben psikoloğum farz edelim ki ya da PDR uzmanıyım. Ben her ikisiyim. Ben hem psikoloğum yüksek lisansım itibarıyla, doktoram doçentliğim itibarıyla da PDR uzmanıyım, psikolog danışmanıyım. Sizinle diyelim siz danışansınız, hasta dediğimiz danışan. Ben sizinle görüşme yapıyorum. Sizinle empati kurmam gerekiyor. Benim sizinle empati kurabilmem için size nötr davranmam gerekiyor. Eğer size nötr davranamazsam, empati kuramazsam, sempati duyarım, özdeşim kurarım. Özdeşim kurarsam danışanımla, hastamla, sempati kurarsam o artık psiko-danışma olmaktan çıkar. Komşu teyze, komşu amca sohbetine dönüşür. Objektif olmam gerekiyor. Bir psikolog çocuğuyla terapi yapamaz ya da çocuğuna danışma yapamaz. Diş hekimi çocuğun dişini çekmemelidir. Cerrah çocuğunu ameliyat etmemelidir. Meslek etiğine aykırıdır. Niye? Hocam çocuğu olduğu için ekstra ilgi gösterir, çocuk zarar görür. Acıtmayayım diye az çeker, dişi kırar, olmadı. Onun için biz, çocuğumuzu geçmişte bir arkadaşımıza göndeririz ve çocuğumuzla psikolog danışma yapamayız, eşimle yapamam, o başka bir ilişki olur. Karşımdaki danışana karşı objektif olacağım, nötr olacağım. **Eğer ki farz edelim siz A takımı tutuyorsunuz futbolda. Ben de o takımın rozetiyle çıksam siz bana ne hissedersiniz? Bakın psikolog, Batıda şunu söyleyeyim. Batıda kadın psikolog sokakta haç takabilir. Ama terapi esnasında asla haç takmaz. Takım belirten bir ifade kullanmak üzerinde yanlıştır, nötr olacak. Ben sizin tuttuğunuz A takımı üniformasıyla karşınıza çıksam hoşunuza gider mi gider, sempati duyarsınız bana, ilişkimiz bozular. Siz bana sempati duydunuz, hocam ben de aynı takımı, aa öyle mi çok güzel. Özdeşim kurduk, yandaş olduk. Ve bu ilişkiyi bozduk. Olmadı, ahbap sohbetine dönüşür. Psikolog danışma ortamında. Atatürk’ü severim. Bu bilinen bir gerçek. Okullarımızda, normal ofisimizde Atatürk resmi vardır. Ama psikolojik**

danışma ofisimde, yaptığım yerde Atatürk resmi asmam. Niye? Gelen belki sevmiyor olabilir. Benim Atatürk'e karşı şahsi sevgim var. Karşımda bulunan danışan ya da terapiye gelmiş kişi benim Atatürk'e olan sevgimden daha üstün bir varlıktır, onu karıştırmam. Dünyada meslek etiği şudur. **Bizim insanlarımız bilmiyor. Psikolog, psikiyatrist, PDR'ci dini simge kullanamaz, siyasi simge kullanamaz, takım simgesi kullanamaz, milli simge kullanamaz. Yani ay yıldız istersem takarım.** Dışarda takarız ikimiz de. Ama şuraya ay yıldızı takıp psikolog danışmaya oturamam. Ya siz sevmiyorsanız? Yani aynı milliyetten değilsek sizinle? O zaman ilişkimiz bozulur. Psikolog nötr olmak zorundadır. Başörtüsü olduğu zaman ben nötr değilim, benim belli bir dünya görüşüm var demektir. Danışmaya giren kişi ya sempati duyar ya da antipati duyar. Bakar antipati duyar, ilişki bozuldu. Sempati duyar, ilişki yine bozuldu. Akriba ilişkisine döndü, kanka olduk. Bunun için meslek etiğine aykırı. **Meslekten olmayanlar, bu konuda kafası çalışmayanlar bunu anlamıyorlar. Troller emir alıp yükleniyorlar. (...) Hocam hala iddia ediyorum. İsteyen istediği kıyafeti giyebilir. Psikolog başörtülü olursa meslek etiğine aykırıdır. Ama bir psikolog hanımefendi şort giyerek de danışma yapamaz. Sokakta istediğini giysin.** Giyebilir sokakta, yazdır mevsim. Mini etek giyer, şort giyer. Ama kıyafeti nötr değilse, sademtrak değilse bu da terapi ilişkisini bozar. Şort giydi, ayak ayak üstüne attı, olmadı. Atatürk rozeti olmayacak, haç olmayacak, hint kıyafeti başında olmayacak, Sihlerin kıyafeti olmayacak. Dini, siyasi simge olmayacak. Bu danışmayı bozar. Ama mimar ile müşteri arasındaki ilişkiyi başörtüsü bozmaz.”

17. Ü. D. 'in burada sergilediği yaklaşımını, kendisinin vekili özetle: Müvekkilinin ülke çapında tanınan görüşlerine itibar edilen, rol model alınan bir akademisyen, psikolog, yazar ve tv programcısı olduğu, konuşmasının bir bölümü alınıp çarpıtılarak İslam ve başörtüsü karşıtı gibi gösterildiği oysa müvekkilinin danışana/hastaya nötr bir görüntü vermesi gerektiğini bu sebeple terapi yapılan ortamda Atatürk simgesinin dahi kullanılmaması gerektiğini ifade ederek savunmuştur.

Aslında “nötr” olma iddiası ile sarf edilen bu sözler kendisinin de “nötr” olması yolunu kapatmıştır. Kendisi de “başörtülü” bir danışana bu beyanlardan sonra nötr davranması mümkün mü sorusunun muhatabıdır.

Burada vurgulanması gereken bir diğer husus; ülkemizde herkesin hem doktorunu hem de psikoloğunu seçme imkânı olması göz ardı edilerek doğrudan “yasakçı” bir yaklaşıma yönelmiş olmasıdır. Oysa eğer bir hasta veya danışan herhangi bir sebeple (başörtüsü, haç, Atatürk portresi, takım rozeti vs) bir doktor veya psikologu tercih etmek istemez ise sayısız tercihi olduğu da bellidir.

Bu yaklaşım muhataplara doğrudan şu mesajları vermektedir.

a-Eğer bir klinik, hastane, okul sahibiyse başörtülü psikolog, psikiyatrist ve PDR uzmanı çalıştırmayın,

b- Eğer danışan ya da hasta iseniz bunlardan hizmet almayın.

Bu iki mesaj hem bu meslekleri tercih edecek başörtülülerin önünü kesme hem de okul, eğitim

sonrası istihdamlarını önleme sonucunu doğurur. Nitekim son dönemlerde basına yansıyan bazı haberler bu etkileşimin izlerini taşımaktadır.

18. Öncelikle şu tespiti yaparak konuyu değerlendirmeye başlamak istiyorum. Sayın Ü. D. 'in vekilinin de ifade ettiği üzere, kendisi “sıradan bir insan değildir” ve onun ifadesiyle “Ülke çapında görüşlerine itibar edilen, rol model alınan bir akademisyen, psikolog, yazar ve TV programcısıdır.” Bu tartışmalı konu da sıradan bir dost meclisinde yapılmamış bugün pek çok haber kanalından daha çok ilgi uyandıran “yeni nesil medya” platformu diye nitelendirilen bir mecrada yapılmıştır.

Söz konusu konuşmanın yapıldığı kanal 1 milyon 33 bin aboneye sahip bir kanal olup, Ü.D.'le yapılan konuşmayı 404 bin tekil kullanıcı izlemiştir. Üstelik burada sarf ettiği sözler konuşmanın akışından da anlaşılacağı üzere ilk kez de söylenen, ağızdan öylece kaçan ya da laf gelişi söylenen sözler de değildir. Alternatifli iki sorudan Sayın Ü. D. tarafından “cevaplanmadan” geçilebilecek bir soru olabilecekken “bilerek” seçilmiş ve daha önce de söylediği konular burada da detaylandırılarak tekrar ifade edilmiştir.

19. Kanalda bu konuşmanın altına 2800 yorum yapılmıştır. Burada yapılan yorumlardan bazılarını burada aktaracağım ki “yarattığı atmosfer” iyi anlaşılsın:

A.C.K. : *“Sayın hocam, yıllardır sizi takip eden ve kitaplarınızı okumuş biri olarak yazıyorum. Bu cümleler ile empati ve ön yargı hakkında söylediklerinizi çürütüyorsunuz. 28 Şubat 'ta üniversitede başörtüsünden dolayı yaşadığım, bende derin izler bırakan psikolojik baskıları hatırladım. Bunların artık geride kaldığını, birinin diğerinin ne kıyafeti ile, ne de dini, siyasi, ideolojik yaşam tarzı ile ilgilenmediğini sanıyordum. 18 yaşındaki kızım nasıl gerici bir dönemde yaşadığımızı anlatırdım. Çok büyük hayal kırıklığı yaşadım. Sizin tespitinize göre, sadece psikologlar değil hekimler de dahil olabilir. Önemli olan karşımızdakinden beklentimiz. Psikoloğa veya psikiyatrye gittiğimde kıyafetini görmüyorum. Bana kattıklarına bakıyorum. Zira onlar yorum katmadan kitabî bilgilerle yardımcı olmuyorlar mı danışanlarına? Buradan yola çıkarak üniversitelerde ateist veya mütedeyyin olduğunu açıkça ifade eden hocalarla ders nasıl olacak? Hasılı kelimeler böyle uzar gider. Benden nacizane tavsiye biriyle konuşurken sadece verdiği bilgiye odaklanmalı. Liseden sonra Rahmetli Doğan Cüceloğlu ile tanışma fırsatım olmuştu. Kendisine psikoloji okumak istediğimi söylediğimde 'gelecekteki meslektaşım' diye hitap etmişti. Başörtümü farkettiğini hiç sanmıyorum....”*

E.: *“Cevizin kabuğunu kırıp özüne inmeyen cevizin hepsini kabuk zanneder.” Tam olarak bu misal. İnsanların kılık kıyafetleriyle ilgilenmeyi bırakıp özünüyle ilgilenmiş keşke. Tıpkı rahmetli Doğan Cüceloğlu hocam gibi. Doğan hocam hiçbir zaman ayrıştırıcı cümleler kullanmazdı.”*

Z.Y.: *“Ben bir öğretmenim, kitaplarınızı alır okurdum. Sürekli sizi takip ederdim.*

Ama bir gün Ankara'da bir alışveriş merkezinde yine kitaplarınızın satıldığı standın yanında sizi gördüm, büyük bir heyecanla yanınıza gelip kitabınızı imzalatmak ve sizden TRT'deki programınızdaki gibi bir tebessüm bir samimi bakış bekledim; ama siz bahsettiğiniz gibi bir tevazu göstermediniz hatta umursamadınız. Tevazuyu açıklarken bile gizli bir kibir gösteriyorsunuz. Ayrıca Almanya'da bizim şortlu terapistimiz var ve gayet de işini iyi ve bilimsel yapan bir terapist. Kendisinden çok memnunuz. Ayrıca Almanya'da başörtülü terapistler de var. Ayrıca bu programda o kadar kendi görüşlerinizden bahsettiniz ki, artık siz de bilimsel bir psikolog ya da terapist olamazsınız. Çünkü bazı kişiler sizinle özdeşim kurdu, size sempati duydu; ya da bazıları da sizinle zıt fikirlere sahip. Tüh şimdi artık siz de objektif olamayacaksınız. Neyse üzülmeğin romanlarınız satılır.”

H. S.: *“Diğer her şeyi bir kenara bıraktım 1-İnsanlarla empati kurmak için onlarla aynı hayatı yaşamak gerekmez. Öyle olsaydı ancak tek tip danışanlara yardımcı olabilirdik. 2-Sizin bakış açınıza göre başörtülü danışanları da örtülü olmayan danışmanlar anlayamaz o zaman??”*

U. M.: *“Başörtülü bir hanımefendiden uzunca bir süre çok dipte olduğum bir dönemde başlayarak terapi aldım. Her defasında beni kendimle ilgili herhangi bir yargı hissettirmeden dinledi ve kendisine, mesleği konusundaki eğitimine profesyonelliğine, hanımefendiliğine ve hemcinsim olarak mesleğini iyi yapıyor olmasına hayran bıraktı beni. Görüşlerimiz farklı olabilir fakat "yargı" ya da "objektif" olup olamamayı siyasi ya da dini görüşün altına gizlemek çirkince, gereksizce bir söylem olmuş. Şayet başörtüsü olmadığı halde ya da cinsiyeti erkek olmasına rağmen belki aynı, din ve görüşü paylaşıyor olmamıza rağmen, herhangi bir farklılık söz konusu dahi değilken anlattıklarım üzerinden(mesleklerini yapmaları gerekirken ki şayet yardımcı olmaları nihai amaç iken) ruhsal durumumla dahi yargılandığım, mesleğini iyi yapmayan kişilerce çok defa hissettirildi. Yani mesleğini iyi yapamamak, objektif olamamak ya da yetenekleri olmayan kişilerin bazı meslekleri yapmaması ise konu hak verebilirdik ama Ü. Bey maalesef konuyu çok alakasız bir yerden, ayırım yaparak ele alıp "antipatik"görünmüş.”*

A.V.: *“Tarafsız, nötr olmayı, taraflı, ön yargılı biçimde anlatmak çok mu yakıştı bilim adamına. Sizin gibilere rağmen geleceğin daha güzel olacağına, insanların birbirinin dinine, görünüşüne karşı saygılı "nötr" davranacağına, inancım sonsuz.”*

C.K.: *“Gerçekler çoğu zaman çocukların dahi anlayacağı kadar nettir. Kaçamadığımız önyargılar nedeniyle o güzelim fırsatlar kaçır. Toplumumuzda başörtülü veya açık kavramı tarihe karıştı. Böyle tarihin eski sayfalarında kalan düşünceleri hortlatmaya çalışıyor sayın PROF”*

Videonun altındaki 2800 yorumdan sıra atlamadan aldığım 7 görüş bu şekilde. Bu yorumlar Sayın Ü.D.'in konuşmasının kendisinin yorumu aksine “ayrımcılık” olarak algılandığı ve derin bir hayal

kırıklığı yarattığını ortaya koymaktadır.

20. Ü. D. 'in konuşmasında “öğretmen” ve “Hakim ve Savcılar” için –Milli Eğitim izin verdiği için-, -benim alanım değil- şeklindeki yorumları da aslında pek çok alanda kadınların başörtülü olarak çalışmasına “gönlünün razı olmadığı” izlenimi vermektedir.

Kadınlara sadece mimarlık, eczacılık gibi “teknik” seviyede alanları uygun/layık gördüğü anlaşılmaktadır. Yasalarla hiçbir sınırlama getirilmemiş alanlarda “psikolog, psikiyatrist ve PDR uzmanı” olmak için “başörtülü olmamak” gibi bir kural ihdas etmektedir. Kadınlar doktor olsalar bile psikiyatrist olmamalıdır kendisine göre. PDR uzmanları genellikle okullarda “eğitim”in bir parçası olarak görev ifa ederler. Burada da olmalarını uygun görmemektedir.

Aslında ifadeleriyle hem “çalışma hayatına” yönelik özgürlüklere hem de “din ve inanç özgürlüğüne” doğrudan müdahale edilmektedir. Bu müdahale sonuçları itibariyle de “cinsiyet temelinde ayrımcı” tutumun somut ifadesi olmaktadır.

21. Bir diğer husus ise “tarafsızlık” vurgusu için verilen örneklerdir. Başörtülü psikoloğa (+psikiyatrist, PDR Uzmanı) karşı çıkılırken haç takan, tutulan takımın rozeti, Atatürk posteri konusunda yapılan örneklemeler sadece söyleme güç katma anlamında kullanılan ama kıyas kabul etmeyecek örneklerdir. Bu toplumda yaşayan sıradan insanlar bile bilirler “başörtüsü bir aksesuar” değildir. Haç ile başörtüsünü karşılaştırmak anlamsız ötesidir. Hristiyan bir birey için haç bir dini sembol olsa da “haç takmak” dinini açıklamak ve yaşamak amaçlı bir obje değildir. Oysa başörtüsü takılması İslam dininin bir gereği olarak zorunluluk ifade eder. Yani haç takmak bir inisiyatif alanıyken başörtüsü öyle değildir.

İş hayatında haçlı bir kolye, takım rozeti ya da Atatürk portresi gibi (Kaldı ki bunlarda Sayın Ü. D. 'in fikirleri olup bunlara da katılmam söz konusu değildir. Yani bunlar da bir yasaklama konusu olmamalıdır) sembollerin ya da objelerin gösterilmemesi gerektiğinde bu mümkün/kolayken başörtüsünde böyle bir şey mümkün olamayacaktır. Yani burada “tüm sembollere eşit mesafe” tutumu anlamını yitirmekte ve ortada sadece “ayrımcılık” kalmaktadır.

22. İslam toplumlarında kadınların daha çok sosyal hayat içerisinde yer almadığı, iş hayatında yeterince temsil edilmediklerine yönelik pek çok eleştiri olduğunu biliyoruz. Sayın Ü. D. 'in bu yaklaşımı kadınların dini inançları gereği takmak zorunda oldukları inanç sembolü olan başörtüleri sebebiyle erkekler karşısında daha aleyhte bir noktaya itilmelerine yol açacak bir yaklaşım anlamına da gelmektedir.

Sonuç itibariyle “yasalarda tanımlanmayan” bir sınırlama yaparak “Başörtülü Kadınların” Psikolog, Psikiyatrist ve PDR Uzmanı olamayacağını savunan Sayın Ü. D. 'in yaklaşımı, vekilinin de tanımladığı üzere sıradan bir insan olmadığı (“Ülke çapında görüşlerine itibar edilen, rol model alınan bir akademisyen, psikolog, yazar ve TV programcısıdır.”) göz önüne alındığında, anayasal güvence altına alınmış “Din ve İnanç Hürriyeti” ve “Çalışma Hakkı” bağlamında bir müdahale anlamına geldiği gibi

“cinsiyet” temelinde de ayrımcılık anlamı da taşımaktadır.

Sayın Ü. D. uzman bir kişi olarak aslında “tamamen sübjektif” yorumlarıyla tüm ilgililere “Sakın İşyerinizde Başörtülü Psikolog, Psikiyatrist ve PDR Uzamanı çalıştırmayın” diye dolaylı olarak seslenmektedir. Oysa hem din ve inanç özgürlüğünün hem de çalışma hayatına katılma ile ilgili özgürlüklerin korunması hem devletin hem de tüm gerçek ve tüzel kişilerin de görevidir. Oysa burada yapılmak istenen dinsel inancın varlığının bir sonucu olan inancına “uygulaması ile eşlik etme” hakkının elinden alınması ve kişinin sosyal ve iş yaşamının dışına itilmesidir.

Çizdiğim mevzuat ve çerçevede Sayın Ü. D.’nin beyanlarının “ifade özgürlüğünün toplumun herhangi bir kesimini inciten, şok eden veya rahatsız eden bilgi ve düşünceler için de geçerli olduğu” yorumuyla ifade özgürlüğü kapsamında kaldığı yolundaki çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

e-imzalıdır

Ünal SADE
Kurul Üyesi